

हिमसंस्कृतवार्ता:

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

himsanskritvartah
e-Sanskritnewspaper

नवा प्रेरणा नवोत्साहः

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः

1

21.03.2024 गुरुवासरः वि.सं. २०८० फाल्गुणशुक्लपक्षः द्वादशी चैत्र ०८ प्रविष्टांशः

Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

■ पृष्ठ-4 ■ वर्ष-3 ■ अङ्क-149

2

हिमाचल-तकनीकी-
विश्वविद्यालये प्रवेशपरीक्षायै
१८ अप्रैलपर्यन्तं भविष्यति
आवेदनम्

3

ऊना हिमाचलप्रदेशे
सम्पन्ना सरलमानक-
संस्कृतम् इति विषये
एकदिवसीया कार्यशाला

4

लिङ्गप्रादुर्भाववर्णनम्
अरुणाचल-माहात्म्यम्
(पूर्वार्धः)--१

प्रमुखाः वार्ताः

प्रथमचरणस्य १०२ आसनेषु
नामाङ्कनं आरभ्यते, १७

राज्येषु चतुर्षु च केन्द्रप्रदेशेषु
१९ एप्रिल दिनाङ्के मतदानम्

देशे १८ तमायाः लोकसभायाः
सप्तचरणीयनिर्वाचनस्य प्रथमचरणस्य

नामाङ्कनस्य प्रक्रिया बुधवासरात् आरब्धा।
निर्वाचनआयोगेन बुधवासरे प्रातःकाले

प्रथमचरणस्य सामान्यनिर्वाचने १७
राज्येभ्यः चतुर्णां च केन्द्रशासितक्षेत्रेभ्यः

१०२ लोकसभासनां कृते अधिसूचनाः
अधिसूचिता। अनेन सह एतेषां आसनां

कृते अभ्यर्थिनः नामाङ्कनं पञ्जीकरणस्य
कार्यम् आरब्धम्। प्रथमचरणस्य मतदानं

१९ एप्रिल दिनाङ्के भविष्यति।
प्रथमचरणस्य तमिलनाडुतः ३३,

राजस्थानतः १२, उत्तरप्रदेशात् अष्ट,
मध्यप्रदेशात् षट्, उत्तराखण्ड- असम-

महाराष्ट्रतः पञ्च-पञ्च, बिहारतः चत्वारः,
पश्चिमबङ्गतः त्रीणि, अरुणाचलप्रदेशात्,

मणिपुरतः, द्वौ प्रत्येकं,
अरुणाचलप्रदेशात्, मणिपुरतः च...

मेघालयः, छत्तीसगढः, मिजोरमः,
नागालैण्ड, सिक्किमः, त्रिपुरा, अण्डमान-

निकोबार द्वीपात्, जम्मू-कश्मीरात्,
लक्षद्वीपात्, पुडुचेरी इत्यतः एकैकस्य

आसनस्य निर्वाचनं भवति।
अस्मिन् चरणे बिहारं विहाय सर्वेषु

सम्बन्धितराज्येषु केन्द्रशासितक्षेत्रेषु च
नामाङ्कनं अस्य मासस्य २७ दिनाङ्कपर्यन्तं

पूरयितुं शक्यते, नामाङ्कनपत्राणां निरीक्षणं
२८ मार्चदिनाङ्के भविष्यति, ३० मार्चपर्यन्तं

नामनिवृत्तं कर्तुं शक्यते। बिहारे
नामाङ्कनप्रदानस्य अन्तिमातिथिः २८ मार्चः

अस्ति, नामाङ्कनपत्राणां निरीक्षणं २
एप्रिलदिनाङ्के भविष्यति। १९ एप्रिलतः १

जूनपर्यन्तं सप्तचरणेषु कुल ५४३
लोकसभासीटानां सामान्यनिर्वाचनं भवति

सुभाषितम्

कश्चित् कस्यचिन्मित्रं,
न कश्चित् कस्यचित् रिपुः।

अर्थतस्तु निबध्यन्ते,
मित्राणि रिपवस्तथा ॥

भावार्थः- न कोई किसी का मित्र है और
न ही शत्रु, कार्यवश ही लोग मित्र और
शत्रु बनते हैं।

प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता: दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते
सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

प्रधानमंत्री मोदी राष्ट्रपतेः
पुतिनस्य विजयाय
अभिनन्दनं कृतवान्,
वार्ताद्वारा युकेन-
समस्यायाः समाधानार्थं
स्वमतं पुनः प्रस्तुतवान्

हिमसंस्कृतवार्ता:- प्रवीणकुमारः

नवदेहली- प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना
बुधवासरे रूसस्य राष्ट्रपति व्लादिमीर
पुतिन महाभागेन सह दूरभाषेण निर्वाचने
पुनः विजयं प्राप्तवान् इति अभिनन्दनं
कृतवान्। रूसदेशस्य जनानां
शान्तिसमृद्धेः इच्छां प्रकटितवान्।
प्रधानमंत्री रूसराष्ट्रपतिना सह वार्तायां
भारतस्य मतं पुनः उक्तवान् यत् रूस-
यूक्रेन-सङ्घर्षस्य समाधानं संवाद-
कूटनीतिक-माध्यमेन करणीयम् इति।

प्रधानमन्त्रिकार्यालयस्य विज्ञाप्यानुसारं
दूरभाषेण वार्तालापस्य समये प्रधानमंत्री
मोदी, पुतिन च आगामिषु वर्षेषु द्वयोः
देशयोः विशेषरणनीतिकसाझेदारीम्
अधिकं सुदृढां कर्तुं समन्विताः प्रयत्नाः
कर्तुं सहमतौ। विज्ञाप्यानुसारं द्वयोः
नेत्रयोः द्विपक्षीयसहकार्यस्य
विभिन्नविषयेषु प्रगतेः समीक्षा अपि कृता,
परस्परहितस्य क्षेत्रीयवैश्विकविषयेषु च
विचारणाम् आदानप्रदानं कृतम्।

आश्चर्यम् - भारतात् पाकिस्तानं अधिकः
सुखी , विश्वसूच्यां भारतं १२६ तमे स्थाने

हिमसंस्कृतवार्ता: नवदेहली

विश्वसुखदिवसस्य अवसरे संयुक्तराष्ट्रसङ्घेन
बुधवासरे सुखसूचकाङ्कस्य प्रतिवेदनं
प्रकाशितम्। संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य प्रतिवेदानुसारं
पाकिस्तानदेशः भारतात् अधिकं सुखी देशः
अस्ति। विश्वस्य १४३ देशेषु प्रकाशितस्य
विश्वसुखसूचकाङ्के भारतं १२६ तमे स्थाने अस्ति
। तस्मिन् एव काले आर्थिकसंकटेन सह संघर्षं
कुर्वन् अस्माकं समीपस्थः देशः पाकिस्तानः
सूच्यां १०८ स्थाने अस्ति। प्रतिवेदानुसारं
एतेषां १४३ देशानाम् समृद्धिं मापनार्थं षट्
मापदण्डेषु प्रश्नाः सज्जीकृताः आसन्। एतेषु
तत्तद्देशस्य प्रतिव्यक्तिं सकलराष्ट्रीयउत्पादस्य,
सामाजिकसहकार्यस्य, उदारतायाः भ्रष्टाचारस्य
च, सामाजिकस्वतन्त्रतायाः, स्वस्थजीवनस्य च
आधारेण क्रमाङ्कनं कृतम्। विश्वस्य
सुखददेशानां सूच्यां फिन्लैण्डदेशः सप्तमवारं
क्रमशः प्रथमस्थानं प्राप्तवान्। अत्र केवलं ५५
लक्षजनसंख्या अस्ति। तस्मिन् एव काले
अफगानिस्तानदेशः अन्तिमस्थाने एव अभवत्
। प्रतिवेदने उक्तं यत् अधिकांशः सुखिनः देशाः
यूरोपीयाः सन्ति।

ज्ञातव्यं यत् विगत ११ वर्षेभ्यः
विश्वसुखप्रतिवेदनस्य निर्माणं क्रियते। प्रथमवारं
२०१२ तमे वर्षे अस्य निर्माणं कृतम्। एतस्य
सज्जतायै जनानां सुखस्य मूल्याङ्कनेन सह
आर्थिकसामाजिकदत्तांशः अपि विचार्यते।
वर्षत्रयस्य औसतदत्तांशस्य आधारेण सुखस्य
शून्यात् १० पर्यन्तं मापाङ्कनं दीयते। अस्मिन्
समये २०२१-२०२३ यावत् दत्तांशः दृष्टः,
परन्तु संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य एतत् नवीनतमं
प्रतिवेदनं इजरायल-हमास-युद्धात् पूर्वं निर्मितम्
आसीत्, अत एव युद्धेन सह संघर्षं कुर्वन्
इजरायल-देशः पञ्चमस्थाने अस्ति।

मंडीसंसदीयक्षेत्रात् कांग्रेसस्य प्रदेशाध्यक्षायाः
प्रतिभासिंहायाः निर्वाचनं स्पर्धयितुं असहमतिः

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

हिमाचलप्रदेशकाङ्ग्रेसस्य अध्यक्ष प्रतिभासिंह मण्डी-
संसदीयक्षेत्रात् लोकसभानिर्वाचनं कर्तुं न
स्वीकृतवती। बुधवासरे प्रातःकाले दिल्लीतः
शिमलानगरं प्राप्ता प्रतिभासिंह अवदत् यत् सा
निर्वाचनं प्रतिस्पर्धयितुं स्थितिं न प्राप्नोति। केवलं
सांसदनिधिवितरणं कृत्वा निर्वाचनं कर्तुं न शक्यते।
अस्माकं कार्यकर्तारः असन्तुष्टाः सन्ति। प्रतिभा
उक्तवती यत् अद्य कोऽपि सक्रियः कार्यकर्ता न
दृश्यते यः दलस्य कृते कार्यं करिष्यति। कार्यकर्तारः
दलस्य कृते महत्त्वपूर्णा भूमिकां निर्वहन्ति।

बहुवारं सर्वकारात् तेभ्यः महत्त्वं दातुं प्रार्थितम्। अहं
निरन्तरं क्षेत्रे अभवम्। एतासु परिस्थितिषु वयं
सफलतां प्राप्नुमः इति न मन्ये। यस्य अभ्यर्थिनः
चयनं भवति तस्य वयं साहाय्यं करिष्यामः।
उपनिर्वाचनेषु विजयं सुनिश्चितं कर्तुं अस्माकं
कर्तव्यम् इति उक्तवती। उपनिर्वाचनस्य प्रचारं
करिष्यति। सर्वकारस्य उद्धाराय उपनिर्वाचनं
आवश्यकं जातम्। कार्यकर्तृणाम् आक्रोशः दूरं
कर्तव्यः भविष्यति। अपरपक्षे दलस्य सूत्राणां मते
मण्डीयुवाकाङ्ग्रेसस्य प्रदेशाध्यक्षस्य नेगी
निगमभण्डारी इत्यस्य नाम अपि
सम्भाव्यप्रत्याशीरूपेण चर्चायां समाविष्टम् अस्ति।
किन्नौरमण्डलस्य निवासी भण्डारी चिरकालात्
अस्मिन् संसदीयक्षेत्रे सक्रियः अस्ति।
विधानसभानिर्वाचनकाले सः किन्नौरतः दलस्य

नामपत्रस्य स्पर्धायामासीत्। परन्तु अद्यापि
कौलसिंहठाकुरस्य मण्डीतः अभ्यर्थी करणस्य
सम्भावना वर्तते। वदामः यत् लोकसभानिर्वाचनस्य
अभ्यर्थीनां निर्णयार्थं काङ्ग्रेस-परीक्षणसमित्या
मंगलवासरे नवीदिल्लीनगरे विचारविमर्शसत्रं कृतम्।
समितेः अध्यक्षः एवं पूर्वरेलराज्यमंत्री
भक्तचरणदासस्य अध्यक्षतायां मुख्यमंत्री
सुखविन्दरसिंहसुख्खुः, प्रदेशकांग्रेसस्य अध्यक्ष
प्रतिभासिंह, उपमुख्यमंत्री मुकेश अग्रिहोत्री च गोष्ठ्यां
उपस्थिता अभवन्। अस्मिन् सप्ताहे
केन्द्रीयनिर्वाचनसमित्याः सभायां राज्यस्य चतुर्णां
आसनाणां निर्णयः कर्तुं शक्यते। षट्
विधानसभाक्षेत्रेषु उपनिर्वाचनविषये कतिपयेभ्यः
दिनेभ्यः अनन्तरं विचारविमर्शं कर्तुं सहमतिः
अभवत्। दलस्य सूत्रेषु उक्तं यत् शिमलासनतः
दयालप्यारी, अमितनन्दा, कौशलमुङ्गटा, यशपाल
तनाईकः इत्येतेषां नाम्ना एकं समूहं निर्मितम् अस्ति।
एतादृशी परिस्थितौ काङ्ग्रेसः अपि सिरमौरस्य
मतविभाजनार्थं दयालप्यारी इत्यस्य प्रत्याशीरूपेण
निर्णयं कर्तुं शक्नोति इति अनुमानं वर्तते। काङ्गड़ायां
आशाकुमारी, करण पठानिया, संजयचौहानः, मेजर
जनरल सेवानिवृत्त डी वीएस राणा च सम्भाव्य
अभ्यर्थीरूपेण दृश्यन्ते। हमीरपुरतः प्रत्याशीनिर्णयस्य
विषये अद्यापि काङ्ग्रेसः दुविधायां अटति। इतः
रामलालठाकुरस्य सतपाल रायजादायाश्च नाम
उद्धृताः।

हिमाचले निर्वाचनकर्तव्ये प्रस्थानपूर्वमपि मतदानं करिष्यन्ति ५०,००० मतदानकर्मचारिणः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला।

लोकसभानिर्वाचनकर्तव्यं गमनात् पूर्वमपि हिमाचलतः ५०,००० मतदानकार्यकर्तारः मतदानं करिष्यन्ति। निर्वाचनायोगेन प्रथमवारं नूतना व्यवस्था कृता। अधुना यावत् मतदानकर्मचारिणः मतपत्राणि दत्त्वा मतदानकेन्द्रे डाकमतदानद्वारा मतदानं कुर्वन्ति स्म। मतदानात् पूर्व प्रशिक्षणस्य समये कर्मचारिणः राजपत्रितस्य अधिकारिणः स्वप्रमाणितघोषणाप्रपत्रस्य सत्यापनानन्तरं मतदानं करिष्यन्ति। मुख्यनिर्वाचनपदाधिकारी मनीष गर्गः मंगलवासरे राज्यनिर्वाचनविभागकार्यालये मीडियाकर्मचारिणां कृते आयोजितायां कार्यशालायां सूचनां दत्तवान्। आयोगेन अत्यावश्यकसेवासु मीडियाकर्मचारिणः समाविष्टाः सन्ति। मीडियाकर्मचारिणः अपि मतदानात् पूर्व मतदानं कर्तुं शक्नुवन्ति। निर्वाचन-आयोगस्य राष्ट्रियस्तरस्य गुरुप्रशिक्षकः मुन्शीशर्मा, प्रस्तुतिद्वारा राज्यस्तरीयप्रमाणीकरणसमितिः, सोशल मीडिया, फेक न्यूज, पेड न्यूज, पत्रकारेभ्यः प्रदत्तानां सुविधानां विषये सूचनां दत्तवान्। मे ४ पर्यन्तं निर्वाचने मतदानं कर्तुं शक्यते। एतस्य अनन्तरम् अपि यदि कोऽपि योग्यः व्यक्तिः स्वमतदानार्थं आवेदनं करोति तर्हि आवेदनं स्वीकृतं भविष्यति। यदि कस्यापि वार्तायाः भुक्तिः कृता इति ज्ञायते तर्हि तस्य व्ययः अभ्यर्थिनः व्ययस्य मध्ये

योजितः भविष्यति तथा च भारतीयप्रेसपरिषदः सूचना भविष्यति। सामाजिकमाध्यमेषु प्रचलितानां विज्ञापनानाम् अपि पूर्वमेव प्रमाणीकरणं कर्तव्यं भविष्यति। निर्वाचनविभागः स्वस्तरस्य सशुल्कवार्तानां विषये अपि दृष्टिः स्थास्यति। राजनैतिकदलानां, अभ्यर्थीनां च सामाजिकमाध्यमानां खातानां निरीक्षणमपि भविष्यति। अभ्यर्थिनः नामाङ्कनसमये स्वस्य सोशलमीडियापटलस्य सूचनां दातव्याः भविष्यन्ति। मतदानकेन्द्रेषु, गणनाकेन्द्रेषु च प्रवेशाय मीडियापास् निर्गताः भविष्यन्ति। राज्य-जिल्ला-स्तरयोः मीडिया-केन्द्राणि स्थापितानि भविष्यन्ति। मतदातृणां जागरूकीकरणाय पत्रकारेभ्यः राष्ट्रियमाध्यमपुरस्काराः प्रदत्ताः भविष्यन्ति।

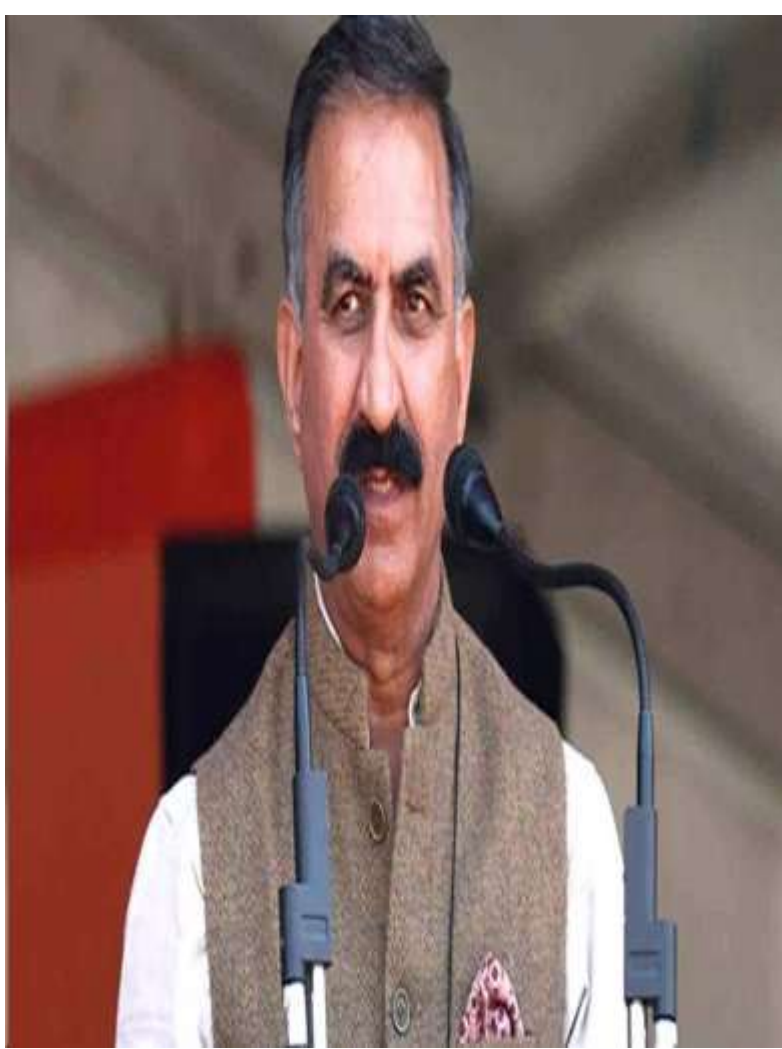
१४ निमेषेषु एव निराकृताः C-Vigil अनुप्रयोगे प्राप्ताः उपालम्भाः

निर्वाचन- आचारसंहितायाम् उल्लङ्घनस्य उपालम्भानां विषये कार्यविधिं कर्तुं निर्मितस्य C-Vigil अनुप्रयोगस्य माध्यमेन उपालम्भानां निराकरणार्थं हिमाचलस्य औसतसमयः १४ निमेषाः अभवत्। गतविधानसभानिर्वाचने निर्वाचनविभागेन अनुप्रयोगेण १०१३ उपालम्भाः प्राप्ताः आसन्, येषां समाधानं औसतेन १४ निमेषेषु कृतम्। विजिल एप इत्यत्र प्राप्तानां शिकायतां १०० निमेषेषु निराकरणस्य प्रावधानम् अस्ति।

आपदा- प्रभावितेभ्यः आर्थिकसहायता न प्रदत्ता, विद्रोहिणां कृते कोटिरूप्यकाणां व्ययं करोति भाजपा- मुख्यमन्त्री सुक्खुः

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला।

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः अवदत् यत् राज्यसर्वकारेण स्वस्य सीमितसंसाधनैः २२ सहस्राधिकानाम् आपदाग्रस्तपरिवाराणां पुनर्वासस्य कार्यं कृतम्। सहस्रशः आपदापीडितानां जनानां सहायतां कृत्वा केन्द्रसर्वकारस्य साहाय्येन विना आपदापीडितानां जनानाम् आश्रयार्थं पुनर्वासार्थं च ४६०० कोटिरूप्यकाणां विशेषाश्रयसंकुलं राज्यसर्वकारेण विमोचितम्। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् भाजपानेतृभिः हिमाचलप्रदेशस्य जनानां समक्षं स्वयोगदानं व्याख्यातव्यम्। हिमाचलस्य भाजपानेतारः केन्द्रीयसहायतां प्राप्तुं बाधाः सृजन्ति स्म, यस्य कारणतः हिमाचलप्रदेशस्य आपदाप्रभावितपरिवाराणां कृते विशेषसंकुलं न दत्तम्। किञ्च विद्रोहीविधायकानां हिमाचलप्रदेशात् बहिः महार्घेषु पञ्चतारकहोटेलेषु निवासः भवति, तत्र हेलिकॉप्टर- चार्टर- विमान- भ्रमणस्य कृते ते नीताः सन्ति, तेषां सुरक्षायाः कृते भाजपा अपि महत् धनं व्यययति। मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः अवदत् यत् यदा यदा हिमाचलस्य हितस्य विषयः आगच्छति स्म तदा

तदा भाजपा नेतारः हिमाचलविरोधी मुखं दर्शयन्ति स्म। राज्यस्य जनाः अधुना भाजपानेतृभ्यः उत्तरं याचन्ते किन्तु तेभ्यः उत्तरं दातुं न शक्नुवन्ति। सः अवदत् यत् विधानसभायाः मानसूनसत्रे यदा हिमाचलप्रदेशे आपदा राष्ट्रिय-आपदं घोषयितुं विशेष-आर्थिक-संकुलं दातुं च प्रस्तावः प्रस्तुतः, तदा भाजपानेतारः चर्चायाः कालखण्डे त्रिदिवसं यावत् वार्तालापं कुर्वन्ति स्म, परन्तु यदा मतदानस्य क्रमः आगतः तदा ते हिमाचलप्रदेशस्य जनैः सह न स्थितवन्तः। एते जनाः हिमाचलस्य

शुभचिन्तकाः भवितुम् अर्हन्ति वा? सः अवदत् यत् वर्तमानः राज्यसर्वकारः कदापि राजनैतिकलाभस्य किमपि अभिप्रायेण कार्यं न करोति यतोहि अस्माकं कार्ये मानवता, सेवाभावना च सर्वोपरि वर्तते। अत एव वयम् आपदाग्रस्तानां जनानां साहाय्यार्थं नियमेषु परिवर्तनं कृतवन्तः। ४६०० कोटिरूप्यकाणां विशेष आर्थिकसंकुलं प्रदातुं वयं आपदाकाले पूर्वमेव प्रदत्तस्य साहाय्यस्य परिमाणे अपूर्वा वृद्धिं कृतवन्तः। एतत् ऐतिहासिकम् आश्रयसंकुलं यत् कस्यापि प्राकृतिकविपदायाः समये घोषितं भवति। मुख्यमंत्री उक्तवान् यत् अहं सामान्यपरिवारात् मुख्यमन्त्रीपदं प्राप्तवान् अस्मि तथा च सामान्यजनस्य पीडां सम्यक् जानामि अतः वर्तमानस्य राज्यसर्वकारस्य प्रत्येकं निर्णयः जनहिताय समर्पितः अस्ति। सः अवदत् यत् भाजपा केवलं राजनीतिं करोति, यदा तु काङ्ग्रेसः सेवाभावेन कार्यं कर्तुं विश्वसिति। सः अवदत् यत् राज्यस्य जनाः भाजपायाः आचरणं सम्यक् अवलोकितवन्तः, भविष्ये जनाः भाजपायै पाठं पाठयिष्यन्ति।

हिमाचले राजनैतिके द्वन्द्वे काङ्ग्रेसस्य महासचिवा प्रियङ्कागान्धी वाङ्मयं शिमलां प्राप्तवती

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। हिमाचलप्रदेशे राजनैतिक- अशान्ति- मध्ये अखिलभारतीय- काङ्ग्रेससमित्याः महासचिवा प्रियङ्कागान्धी बुधवासरे शिमलानगरं प्राप्तवती। प्रियङ्का चण्डीगढतः मार्गेण शिमलानगरं प्राप्तवती। सूचनानुसारं मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः अपि प्रियङ्कया सह राजमार्गेण शिमलानगरं प्रत्यागतवान् अस्ति। एषा प्रियङ्का गान्धी इत्यस्याः व्यक्तिगतं भ्रमणम् इति कथ्यते। शिमलाभ्रमणकाले प्रियङ्का हिमाचलस्य बहुभिः काङ्ग्रेसनेतृभिः सह मिलित्वा लोकसभानिर्वाचनस्य, विधानसभा- उपनिर्वाचनस्य च सज्जतायाः विषये प्रतिक्रियां ग्रहीतुं शक्नोति। अस्मात् पूर्वमपि सा शिमलाम् आगच्छति स्म। शिमलासमीपे छराबड़ायां प्रियङ्कायाः स्वकीयं गृहम् अस्ति। गतविधानसभा- निर्वाचनकालेऽपि सा छराबड़ायां चिरकालं यावत् स्थितवती।

हिमाचले सुखसम्माननिधेः १५०० रूप्यकाणां प्रपत्राणि पूरितानि न भविष्यन्ति

हिमाचले निर्वाचन आचारसंहितायां चयनितयोग्यमहिलाभ्यः प्रतिमासं १५०० रूप्यकाणि दातुं योजनायाः प्रपत्राणि न पूरयिष्यन्ते। भाजपायाः आपत्यानन्तरं निर्वाचनायोगेन अस्मिन् विषये राज्यसर्वकाराय पत्रं प्रेषितम् अस्ति। अस्य पत्रस्य निर्देशाद् यावत् निर्वाचन-आचार-संहिता वर्तते तावत् नूतनानि प्रपत्राणि न गृह्णीयुः इति। निर्वाचन-आयोगेन सम्बन्धितविभागात् इन्दिरा-गांधी प्रिया भगिनी सुखसम्माननिधिः योजनायाः सर्वाः सूचनाः याचिताः सन्ति। तत्र उक्तं यत् आचारसंहितायां कार्यान्वयनात् पूर्व पश्चात् च कति प्रपत्राणि प्राप्तानि, कति अनुमोदिताः, कति लम्बितानि च? सर्वाः सूचनाः उपलब्धाः ० भवेयुः। सामाजिकन्यायसशक्तिकरणविभागस्य सचिवेन बुधवासरे अनुसूचितजाति, ओबीसी, अल्पसंख्यकविशेषसक्षमसशक्तिकरणविभागस्य निदेशकाय अर्थात् ई-सोमसा इत्यस्य निदेशकाय पत्रं प्रेषितम् अस्ति। उक्तं यत् विभागेन निर्वाचन आचारसंहितायां चतुर्थपरिच्छेदं पश्यन्तु, यस्मिन् उक्तं यत् लाभार्थी लक्षितयोजनायाः प्रक्रिया निर्वाचन आचारसंहितायां मध्ये न भविष्यति।

ऊना हिमाचलप्रदेशे सम्पन्ना सरलमानकसंस्कृतम् इति विषये एकदिवसीया कार्यशाला

हिमसंस्कृतवार्ता: डॉ.अमनदीपशर्मा ऊना

ऊना हिमाचलप्रदेशे श्रीआत्मानन्दाश्रमे जोगी पंगा इत्यत्र केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, भारतीयभाषासमितिः, नवदेहली इत्यनयोः संयुक्ततत्त्वावधाने सरलमानकसंस्कृतम् इति विषये एकदिवसीया कार्यशाला प्रचलति। कार्यशालायां वेदव्यासबलाहरपरिसरस्य निदेशिका प्रो.सत्यमकुमारी मुख्यातिथित्वेन भागं ग्रहीतवती। कार्यशालायां वर्तमानसन्दर्भे सरलमानकसंस्कृतस्य प्रयोगविषये बलं दीयते। विशिष्टातिथिः रोशलशर्ममहोदयः उक्तवान् यत् हिमालयात् सिन्धु पर्यन्तं सर्वे हिन्दवः सहोदराः सन्ति, तेनोक्तम् अस्माकं पाठ्यक्रमेषु प्राथमिककक्षातः उच्चमाध्यमिकपर्यन्तं श्रीमद्भागवतगीतायाः पाठनम् अनिवार्यरूपेण भवेत्, तत्रैव केन्द्रीय-संस्कृतविश्वविद्यालयः बलाहरपरिसरः इत्यस्य निदेशिका प्रो.सत्यमकुमारी स्वसम्बोधने उक्तवती यत् वर्तमानसमयः संस्कृतस्य प्रचारप्रसारार्थम् उत्तमः कालः प्रचलति यदा केन्द्रीय-संस्कृतविश्वविद्यालयः वानखेड़ी महोदयानां कुशलनेतृत्वे प्रगतिपथे नैरन्तर्येण वर्धमानः अस्ति, तत्रैव भारतसर्वकारस्य साकारात्मकैः प्रयासैः भारतीयभाषाणां विकासार्थम् युद्धस्तरे कार्यं प्रचलति। सारस्वतातिथिः रूपेण उपस्थितः डोहगी संस्कृतमहाविद्यालयस्य प्राध्यापकः डॉ.मुकेशकुमारः एकेन प्रसङ्गेन उद्बोधितवान् यत् अस्माकं व्यवहारिकी भाषा अत्यन्तसरला स्यात् यस्यावगमनं समाजे साधारणवाग्यवहारेण भवेत्।

सरलमानकसंस्कृतम् इत्यस्यां कार्यशालायाः प्रतिभागिनः सामूहिके चित्रे

मुख्यातिथित्वेन उपस्थितः श्रीआत्मानन्दाश्रमः, जोगीपंगा इत्यस्य श्रीउमेशानन्दमहाराजः स्वस्योद्बोधने उक्तवान् यत् भारतीयसंस्कृतेः उत्थानार्थं सरलमानकसंस्कृतस्य महती आवश्यकता अस्ति। सरलमानकसंस्कृतविषये स्वविचारान् प्रकटयन् डॉ.केदारदत्तपुरोहितवर्यः उक्तवान् यत् अस्माभिः संस्कृतभाषायाः प्रयोगकाले पाणिनीयनियमानां पालनं भवेत् एदर्थं अस्माकं संस्कृतभाषा मानकीकृता भवेत्, तत्रैव कुरुक्षेत्रविश्वविद्यालयात् समागतः विनोदशर्मा उक्तवान् यत् वर्तमानकाले प्रयुक्तानां नवशब्दानां प्रयोगे कदाचित् इति शब्दस्य प्रयोगं कृत्वाऽपि संस्कृतभाषायाः वाग्यवहारः चलिष्यति, किञ्च पञ्चमी विभक्तौ तसिल् प्रत्ययस्य प्रयोगोऽपि साधुसरलप्रयोगः वर्तते।

कार्यक्रमस्य संयोजकः डॉ.यज्ञदत्तः साक्षात्कारे उक्तवान् यत् सरलमानकसंस्कृतम् - तदाधारेण सर्वेषां संस्कृतशिक्षकाणां भाषणाभ्यासः, तदाधारेण नूतनपाठ्यपुस्तकानां रचना, तदाधारेण छात्राणां भाषणाभ्यासः, तदाधारेण संस्कृतशिक्षणे परिवर्तनम् इति एतद् अस्माकं सर्वेषां करणीयं कार्यम्। अग्रिमदशवर्षाणि यावत् सर्वैः अपि सम्भूय एतदेकलक्ष्यकेन्द्रितं कार्यं करणीयम्। एषा समयस्य आवश्यकता। संस्कृतानुरागिणां राष्ट्रनायकानाम् एषा एव अभियाचना यत् संस्कृतशिक्षकाः सामयिकं कर्तव्यम् अवगच्छेयुः, सरलमानकसंस्कृतं स्वभाषां कुर्युः, स्वकक्ष्याभाषां कुर्युः, संस्कृतपाठनम् आकर्षकं कुर्युः, एतत् कार्यम् अस्माकं अस्ति न तु सर्वकारस्य एतत् ज्ञात्वा सरलमानकसंस्कृतेन करणीयम् कार्यक्रमेऽस्मिन् केन्द्रीय-संस्कृतविश्वविद्यालयस्य प्राध्यापकेषु सहसंयोजकः डॉ.मनोजश्रीमालः, डॉ.शैलेशकुमारतिवारी, प्रो.मञ्जुनाथः, डॉ.विजेन्द्रशर्मा, डॉ.गोविन्दशुक्लः, श्रीमति अनुराधा, डॉ.भूपेन्द्रकुमारओझा इत्यादयः विद्वान्सः उपस्थिताः आसन्।

प्रधानाध्यापकस्य पदस्य प्रभारग्रहणं कृतवान् मनोहरकुमारभारतीवर्याः

हिमसंस्कृतवार्ता:- झोपाख्यो रविरञ्जनः

बिहारराज्यान्तर्गते वैशालीमण्डलान्तर्गते महानार- अनुमण्डलान्तर्गते सहदेई-बुजुर्गनाम्नि प्रखण्डे चकफैजपंचायते रामपुरकुम्हरकोलनामके ग्रामेऽवस्थिते "उत्क्रमितोतर- माध्यमिक- विद्यालये" मनोहरकुमारभारतीति नामको वरीयशिक्षकः प्रधानाध्यापकस्य पदस्य प्रभारग्रहणं कृतवान्। तदन्तरं प्राचार्यप्रकोष्ठं गत्वा ते कार्यभारसञ्चालनं कृतवन्तः। अस्मिन् उपलक्ष्ये ते उक्तवन्तः अस्माकं सर्वेषां लक्ष्यं छात्राणामुत्थानं वर्तते। अतः छात्राणामुत्थानाय सर्वे समर्पिताः सन्ति। कार्यालयीकार्याणां सम्पादनमपि सम्यक्तया ससमये भवेदस्माकं सर्वोपरि कर्तव्यमिति मन्येऽहम्। समयसारणीत्यस्य अनुपालनं सदा सर्वदा कथं भवेत् इति तु सर्वेषां शिक्षकानां कर्मचारिणां कर्तव्यमस्ति। प्रभारग्रहणाय सर्वेषां ग्रामवासिनां उत्साहाः सन्ति। सर्वे विद्यालयं समागत्य मनोहरकुमारभारतीमहाशयं प्रभारग्रहणाय वर्धापनवचांसि समर्प्यन्ते। नवमवर्गीयछात्रातः द्वादशवर्गछात्रपर्यन्तं सर्वेषामपि उत्साहाः दृश्यन्ते।

उत्तरप्रदेशसंस्कृतसंस्थाने आवासीय- सरलसंस्कृत-भाषाशिक्षक- प्रशिक्षणवर्गस्य कार्यक्रमः सम्पन्नः

हिमसंस्कृतवार्ता:- सचिन शर्मा, लखनऊ,

उत्तरप्रदेशसंस्कृतसंस्थाने आवासीय-सरलसंस्कृतभाषाशिक्षक- प्रशिक्षणवर्गस्य समापनकार्यक्रमः सम्पन्नः। कार्यक्रमस्य आरम्भे दीपप्रज्वलनम् अभवत्। तत्र आकाशः आदित्यः करुणेशः च मन्त्रम् उक्तवन्तः। तपोभूमिः गुरुकुलस्य वटुकाः वैदिकमङ्गलाचरणं कृतवन्तः। सरस्वतीवन्दनां श्रेया सीमा च कृतवती। तदनन्तरं श्रेया, सीमा, शीला च संस्थानगीतिकां गीतवत्यः। योजनासमन्वयकः राधाशर्ममहोदया सर्वेषाम् अतिथिनां परिचयं कारितवती। कार्यक्रमेऽस्मिन् मुख्यातिथिरूपेण संस्थानस्य निदेशकः विनय श्रीवास्तववर्यः, लखनऊ विश्वविद्यालयस्य प्रो. ओमप्रकाशपाण्डेयः, प्रो. उमारानी, डॉ. रेखाशुक्ला, प्रो. अभिमन्युः, डॉ. गौरवः इत्यादयः उपस्थिताः आसन्। संस्थानस्य प्रशासनिक-अधिकारी जगदानन्दझावर्येण उत्तरप्रदेशसंस्कृतसंस्थानस्य परिचयः कारितः। गीतावशिष्टमहोदया वर्गस्य स्वस्य अनुभवम् उक्तवती। पुनीतमहोदयेन संस्कृतेन "आत्मा अलङ्करीयः न तु शरीरम्" इति नाम्ना एका प्रेरणाकथा उक्ता। प्रो.

ओमप्रकाशपाण्डेयमहोदयेन उक्तं यत् संस्कृतं समाजस्य भाषा वर्तते। इदं संस्थानं सर्वत्र संस्कृतं प्रसारयति। प्रो. अभिमन्युमहोदयेन बोधितम् यत् संस्कृते सर्वं निहितं वर्तते। देशस्य समाजस्य च विकासः तदैव भवितुम् अर्हति यदा वयं संस्कृतेन आचरामः। प्रो. उमारानी त्रिपाठीवर्या उक्तवती यत् एषा "गृहे गृहे संस्कृतम्" योजना संस्कृतेन सम्भाषणं कर्तुं सर्वान् प्रेरयति। डॉ. गौरवसिंहवर्यः संस्कृतस्य उत्तरप्रदेशसंस्कृतसंस्थानेन सञ्चालिता च अस्याः योजनायाः प्रशंसाम् अकरोत् उक्तवान् च एषा योजना निरन्तरं चलेत्। रेखाशुक्लामहोदया अपि संस्कृतस्य विशेषताम् उक्तवती। कार्यक्रमेऽस्मिन् काञ्चित् बालिकाः संस्कृतेन नाटकम् अपि कृतवत्यः। वर्गेऽस्मिन् प्रशिक्षणप्रमुखः सुधिष्ठमिश्रः, धीरजमैठाणी, दिव्यरञ्जनः, राधाशर्मा, अनिलगौतमः च इतोऽपि अन्ये शिक्षकाः सचिनशर्मा, डॉ. स्तुतिगोस्वामी, डॉ. श्वेताबरनवालः, धनञ्जयः, विमलेशः च प्रशिक्षणं दत्तवन्तः। सम्पूर्णवर्गे ये जनाः प्रशिक्षणं प्राप्तवन्तः। ते आहत्य ५२ जनाः सन्ति। २७ पुरुषाः २५ महिलाः च एते सर्वेऽपि इतः प्रशिक्षणं प्राप्य अन्यान् छात्रान् पाठयिष्यन्ति।

प्रधानमन्त्रिणः द्विदिवसीया भूटानयात्रा स्थगिता

प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदिनः भूटानदेशस्य द्विदिनात्मकं राजकीयभ्रमणं 21-22 मार्चदिनांके आसीत्, परञ्च प्रतिकूले वातवरणे वायुयानस्य उड्डयनं सफलतापूर्वकं न अभवत्, अतः एतेन कारणेन एषा यात्रा स्थगिता। ध्यातव्यमस्ति यत् अस्मिन् भ्रमणकाले प्रधानमन्त्री भूटानस्य राजा जिग्मे खेसर नामग्याल वाङ्चुक, भूटानस्य चतुर्थराजः जिग्मे सिङ्ग्ये वाङ्चुक महाभागेन च मेलनम् आसीत्। भारतीयः विदेशमन्त्रालयः-उक्तवान् यत् भारतः भूटानश्च नियमितरूपेण उच्चस्तरीयम् आदानप्रदानम् कुर्वन् परम्परायाः निर्वहनम् कुरुतः तथा च "नेबर फर्स्ट" नीतौ सर्वकारेण बलं दत्तं। तत्र उक्तं यत्, भारतस्य भूटानस्य च अद्वितीयं स्थायित्वं परस्परम् सहयोगम् च अस्ति, यत् परस्परविश्वासः, अवगमनं, सद्भावना च आधारितम् अस्ति। परस्परआध्यात्मिकविरासतां, जनजनप्रति उष्णसम्बन्धः च असाधारणभारत-भूटान-सम्बन्धे गभीरताम्, जीवन्ततां च योजयति इत्यपि विदेशमन्त्रालयेन उक्तम्।

लिङ्गप्रादुर्भाववर्णनम्

यस्य ललाटे कस्तूरीतिलकसहितं त्रिपुण्ड्रः राजते, यः गले तेजस्विनीं मालां कट्यां कौपीनं गले दुर्धर्षं भुजङ्गं, शिरसि च शशिकलां धरते सः सर्वेषां प्रदीपः अरुणागिरियोगी विजयते।

व्यासः उवाच- एकदा नैमिषारण्यवासिनः मुनयः सूतम् उवाच यत् वयम् अरुणाचलमाहात्म्यं श्रोतुकामाः स्मः, भवान् तद्वदतु इति।

सूतः उवाच- सनकः एतदर्थम् एव पुरा सत्यलोके स्थितं स्वपितरं ब्रह्माणं पृष्ठवान् आसीत्। तदेव पापनाशनम् अरुणाचलमाहात्म्यं भवतः श्रावयामि। भवन्तः अवहितचिन्ताः श्रुण्वन्तु।

सनकः उवाच- भुवनाधार! देवेश! वैदः ज्ञातुं योग्यं चतुर्मुख, भवतः प्रसादात् मया सकलं ज्ञानं प्राप्तम्। भवद्भक्त्याः प्रभावेण मम चित्तं तथा दर्पणवत् विमलं जातं येन सकृत् उपदेशेनैव तत्र सकलं ज्ञानं बिम्बवत् उदीयात्। ततश्च भवतः कृपाकटाक्षैः मम चित्ते वेदानां सारभूतस्य शुद्धस्य शिवज्ञानस्य उदयः अभवत्।

हे प्रभो!, सुरनायक!, दयानिधे!, पृथिव्यां यानि दिव्यानि, मानुषानि, सैद्धानि अथवा भौतिकानि शिवलिङ्गानि सन्ति, तेषु यस्य केवलं स्मरणमात्रेण पापस्य नाशः भवेत् तथा च शिवसारूप्यस्य प्राप्तिः भवेत् तादृशं शत्रुनाशकं, दिव्यं, विमलं, तेजःस्वरूपं स्वयम्भुलिङ्गं जम्बुद्वीपे क्वास्ति तद्वद। यल्लिङ्गं अनादि, जगतः आधारस्वरूपं, शिवस्य अव्ययं तेजः अस्ति यस्य च दर्शनेन मनुष्यः कृतार्थः भवेत् तद्विषये भवता अहम् उपदेश्यः। एवं भक्तिमतः तस्य सनकस्य कौतूहलयुक्तं वचः श्रुत्वा भगवान् ब्रह्मा प्रसन्नः अभवत्।

ततश्च पङ्कजासनस्थितेन तेन अन्तरङ्गस्थे सुखस्य समुद्रे चित्तं निमज्ज्य शिवध्यानं कृतम्। तदा पुरा तेन दृष्टं तेजःस्तम्भस्वरूपं सकलजगताधारं शिवं दृष्ट्वा तस्य जगद्धोधः नष्टः अभवत्। पुनः शिवाज्ञया एव तेन शिवयोगात् स्वस्य चित्तं निर्वर्त्य आनतस्य स्वसुतस्य सनकस्य स्मरणं कृतम्।

शिवदर्शनेन यस्य गात्रेषु रोमाञ्चोद्भवः जातः आसीत्, नेत्राणि आनन्दाश्रुभिः पूर्णानि जातान्यासन् सः ब्रह्मा गद्गदस्वरेण अभाषत्

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

ब्रह्मा उवाच- येषां सदाशिवे सार्वकालिका भक्तिः वर्तते ते स्वस्य विमलचरितैः सर्वं जगत् पावयन्ति। शिवभक्तैः सह सहवासः, क्रीडा, सम्भाषणं तेषां स्मरणं दर्शनम् चापि पापनाशकं भवति। इदानीं निहैतुक- करुणापूर्णं एतत् अद्भुतं

अरुणाद्रिनामकं तेजोलिङ्गं यथा प्रादुर्भूतं तच्छ्रुणोतु भवान्- यस्य महिमा विश्वातीतः तादृशेन सदाशिवेन यदा "एकोऽहं बहु स्याम्" इति सङ्कल्पः कृतः तदा सदाशिवात् नारायणः अहं च उभौ उत्पन्नौ अभवताम्। तथापि तदनन्तरम् 'अहं जगत्पालकः' 'श्रेष्ठोऽस्मी' ति अहंङ्कारात् आवाम् उभौ स्वस्य श्रेष्ठत्वख्यापनार्थं परस्परं भीषणं युद्धम् आरब्धवन्तौ।

'विश्वम् अतीत्य वर्तमानस्य मम वेदोक्तं महिमानं श्रुत्वा अपि तदजानतोः एतयोः अहङ्कारमूढयोः ब्रह्मविष्णवोः भीषणेन युद्धेन जगत्क्षयः भवेदिति विचिन्त्य 'अहं कुत्रापि भुवने स्वात्मानं प्रकाशयिष्यामि येन मम यथार्था मितिं प्रभावं च एतौ जानीयाताम्' इति निश्चयं कृत्वा च सदाशिवः आवयोः मध्ये सर्वलोकान् अतीत्य तिष्ठतः अग्निस्तम्भस्य रूपेण प्रादुरभवत्।

तं ज्वलन्तं अनाद्यन्तं तेजःस्तम्भम् आलोक्य शिथिलीभूतचित्तयोः आवयोः पुरतः एका अशरीरी वाणी समुद्भूता- "बालकौ, मौढ्यात् भवद्भ्यां किमर्थं युद्धं क्रियते? यदि भवन्तौ इदं अनाद्यन्तं अग्निस्तम्भमयं शम्भोः स्वरूपं यथार्थतया द्रष्टुं शक्नुयाताम् तर्हि भवतोः बलवैषम्यं स्वयं शिवः एव निश्चेष्टयति" इति। तां वाणीं श्रुत्वा युद्धनिरतौ भूत्वा आवां तस्य अग्निस्तम्भस्य आद्यन्तं निश्चेतुं व्यवसायं कृतवन्तौ।

विष्णुः महाकायशूकरस्य रूपं धृत्वा अग्निस्तम्भस्य मूलं ज्ञातुं दंष्ट्राभिः भूमेः विदारणम् आरब्धवान्। अहं च हंसरूपं धृत्वा आकाशम् अतीत्य गच्छन्तं तस्य

अग्निस्तम्भस्य ऊर्ध्वभागं द्रष्टुं उड्डयनं कृतवान्। अनेककोटिवर्षाणि यावत् विचिन्वन् अपि विष्णुः अग्निस्तम्भस्य मूलं द्रष्टुं नापारयत्। तस्य दंष्ट्राः भग्नाः अभवन् शरीरसन्ध्यश्च शिथिलाः। श्रमातुरः तृषाक्रान्तः सः स्वस्य वाराहं रूपमपि त्यक्तुम् अपि अक्षमः अभवत्। तदा श्रान्तेन तेन शिवस्य आश्रयः कृतः। सः अचिन्तयत् "धिक् अहङ्कारसमुद्भवमिदं मम मौढ्यं येन अहं स्वस्यात्मानं शिवं न ज्ञातवान्। अस्मादेव आद्यन्तरहितात् अहम् उद्धृतः अस्मि। सः शम्भुः यं पातुमिच्छति तस्य अहङ्कारबोधरहितं आत्मज्ञानं सद्यः उत्पद्यते। एतस्य शम्भोः पूजां कर्तुम् अहं न क्षमः इत्यतः अहं तमेव शरणं यामि। एवं स्तुतिं कुर्वन् विष्णुः शिवं ध्यातवान्। भूतपतेः महादेवस्य सत्प्रसादात् सः पुनः पृथ्वीलोकं प्राप्तवान्। अहमपि नैकान् संवत्सरान् गगने भ्रमन् श्रान्तः शिथिलपक्षः चाभवम्। मम नयने घूर्णितुम् आरब्धवती। यावदहम् उपरि उपरि गतवान् तावत् तज्ज्वलल्लिङ्गम् अधिकमेव आकाशे विस्तरत् दृष्टम्।

तदा तस्मात् शैवतेजात् समुत्पन्नाः सिद्धाः ऊचुः, "नित्यस्य अनन्तस्य च शम्भोः परं कोटिं दिदृक्षोः अस्य इदं सत्यमेव मौढ्यम्। विशीर्णपक्षः, विभ्रान्तलोचनः आसन्नदेहपातः अपि एषः अद्यापि अहङ्कारं न मुञ्चति। आत्मयोगेन यदि शिवः ध्यायते तर्हि तत्प्रसादादेव अहंनाशः शक्यः।" एवं सिद्धानां सदयं वचः श्रुत्वा विशीर्णाहङ्कारः अहम् अचिन्तयम्, " शिवानुग्रहात् ऋते वेदराशेः विज्ञानात्, तपसः, तीर्थान्वेषणात् वा अन्यस्मात् कस्मादपि साधनात् शिवज्ञानं न सञ्जायते। मम पक्षयुगलं शीर्णं भूत्वा अङ्गे सीदति तथाप्येषः अहङ्कारः मां न मुञ्चति। अतः अहं विश्वविलक्षणं तमेव शिवं शरणं यामि। अयमेव शिवः सर्ववेदानां देवानां सर्वेषां जगतां च मूलभूतः। अतः तस्य मूलं कथं भवेत्? अहङ्कारम् उपाश्रित्य परस्परम् युद्धं कुर्वतोः आवयोः अहङ्कारं शिवः एवं स्वमाहात्म्यप्रकाशनेन अपाहरत्। एवं सुरैरपि आनतं स्तम्भमयं ईश्वरं सदाशिवरूपं यः अभिपूजयेत् सः नौरिव संसारसागरस्य पारं यायात् इत्यत्र नास्ति संशयः।

श्री अभिजित तोडकरः
abhitrkr9@gmail.com

अर्जुनः - तादृशाः जनाः केन भावेन त्वच्छरणं यान्ति? श्रीकृष्णः - हे कुन्तीपुत्र ! ये मनुष्याः अस्मात् प्रपञ्चात् विमुखीभूय येन भावेन मच्छरणं यान्ति, अहमपि तेनैव भावेन तान् भजामि। सम्पूर्णमनुष्याणाम् उपरि मदीयः सत्प्रभावः जायते, येन ते अपि स्वार्थम्, अभिमानं च परित्यज्य परहिते तत्पराः भवन्ति।

अर्जुनः - भगवन् ! त्वं शरणागतं भक्तं प्रति अनुकूलः वर्तसे, तथापि जनाः त्वां विहाय देवोपासनां कुर्वन्ति इति दृश्यते, किमर्थम् एवम्?

श्रीकृष्णः - एतस्य कारणं यत्, मनुष्यलोके कर्मजन्यसिद्धिः झटिति भवति। मनुष्याः स्वभावेन, स्वाभाविकतया हि विषयभोगान् प्रति आकृष्टाः भवेयुः। भोगान् प्रति हि ते महत्त्वं दद्युः। तस्मात् ते कर्मजन्यां सिद्धिं वाञ्छतः, मां विस्मृत्य च देवान् उपासते।

अर्जुनः - यथा मनुष्याः कर्मजन्यसिद्धितः फलप्राप्तेः आशया देवान् उपासते। तथैव भवान् अपि तत्प्राप्त्यर्थं किमपि कर्म कुर्यात् किम्?

श्रीकृष्णः - यत् कर्तव्यं स्यात् तत्तु करोमि अहमपि, परन्तु ततः किमपि स्वकीयं स्वार्थपूरणं भवेत् इति उद्देशेन नैव कदापि, अपितु जनहिताय एव कर्म करोमि। अहं जीवानां गुणकर्मानुसारेण ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रान् एतान् चतुर्वर्णान् सृजामि। परन्तु सृष्ट्यादिकार्यं तु कर्तृत्वेन, फलेच्छया च रहितः भूत्वा हि करोमि। अतः तानि कर्माणि मां न लिम्पन्ति। अन्यच्च, मादृशाः ये कर्तृत्वरहिताः, फलासक्तिरहिताः च मनुष्याः स्युः, ये च मां तत्त्वेन सम्यक् जानीयुः, ते अपि कर्मभिः न कदापि बध्यन्ते इति एका महत्त्वपूर्णा सूचना त्वदर्थम् अर्जुन ! इति। (गीता - ४/९-१४)

होलाष्टकसमये एतत् कार्यं न कुर्वन्तु

- कुणाल कौशिकः, मोतिहारी

1. **विवाहः-** होलीपूर्वस्य 8 दिनेषु विवाहं न कुर्वन्तु। अयं कालः शुभः न मन्यते, यावत् विशेषः योगः न भवति।

2. **नामकरणं मुण्डनं च-** होलाष्टकसमये बालस्य नामकरणं वा मुण्डनसंस्कारं कर्तुं वा परिहरन्तु।

3. **भवननिर्माणम्-** होलाष्टकसमये कस्यापि भवनस्य निर्माणकार्यं न आरभतु। होलीपश्चात् नूतनभवनस्य निर्माणम् आरभतु।

4. **हवन- यज्ञः-** यदि होलाष्टके यज्ञं वा हवनसंस्कारं वा कर्तुं चिन्तयति तर्हि होली-पश्चात् तत् सम्पादयतु। अस्मिन् काले कृत्वा भवन्तः तस्य पूर्णं परिणामं न प्राप्नुवन्ति।

5. **वृत्तिः-** होलाष्टकसमये नूतनकार्यं सम्मिलितुं परिहरन्तु। होली-पश्चात् समयः प्राप्तः चेत् साधु स्यात्। अन्यथा ज्योतिषीं पश्यन् शुभकालदर्शनार्थम्।

6. **भवन-वाहनादिक्रयणम्-** होलाष्टक-काले भवन-वाहनादीनां क्रयणं परिहरन्तु। शगुनत्वेऽपि धनादिकं मा ददातु।

होलाष्टककाले पूजायाः किमपि प्रकारस्य निषेधः नास्ति। होलाष्टककाले शुभकार्येषु दुर्लक्षणात् प्रतिबन्धः भवति। तथापि होलाष्टके ईश्वरः पूज्यते। अस्मिन् काले भवन्तः स्वस्य प्रियदेवस्य पूजां कुर्वन्तु, भजनम्, आरती इत्यादीनि कुर्वन्तु, एतेन भवतः शुभफलं भविष्यति। परन्तु सकम् (इच्छया क्रियमाणानि यज्ञकर्माणि), यत्किमपि प्रकारस्य हवनं, यज्ञं च एतेषु दिनेषु न क्रियन्ते।

7. **सनातनहिन्दूधर्मं** 16 प्रकाराः संस्काराः उल्लिखिताः सन्ति, एतेषु कश्चन अपि संस्कारः न कर्तव्यः। परन्तु दुर्भाग्येन अद्यकाले यदि कश्चित् मृतः भवति तर्हि तस्य अन्त्येष्ट्यर्थं शान्तिपूजा अपि क्रियते।

होलाष्टकः कदा?

होलाष्टकः १७ मार्चतः आरभ्य २०२४ मार्च २५ दिनाङ्कपर्यन्तं स्थास्यति अस्मिन् अष्टदिवसीयकाले यत्किमपि शुभं कार्यं, गृहे प्रवेशः निषिद्धः भविष्यति, व्यक्तिः नूतनं रोजगारं वा नूतनं व्यापारं वा न आरभेत।

धारावाहिकं गीताप्रश्नोत्तरम् - २२

अर्जुनः - भवतः अवतरणं साधुरक्षणाय, दुष्टविनाशाय, धर्मस्थापनाय च भवति इति ज्ञातम्। परन्तु एवंविधेन पुनः पुनः अवतारेण भवान् कर्मादिभिः न बध्यते किम्?

श्रीकृष्णः - नहि, अर्जुन ! केनापि कारणेन मम बन्धनं कदापि न सम्भवति, यतोहि मदीयं जन्म, कर्म च दिव्यं वर्तते। न च मदीयः कश्चन स्वार्थः हि स्यात्, अहं तु केवलं लोकहिताय एव प्रकटीभवामि। एवं रीत्या यः मां तत्त्वतः अवगच्छेत्, सः अपि शरीरं त्यक्त्वा पुनर्जन्म न प्राप्नुयात्, अपितु मामेव एति।

अर्जुनः - तादृशः जनः त्वामेव प्राप्नुयात् इत्यस्मिन् विषये अस्ति वा किञ्चित् प्रमाणम्?

श्रीकृष्णः - कुतः वा न, पार्थ ! ये मनुष्याः माम् एव आश्रिताः, मयि एव तल्लीनाः भवेयुः, एतादृशाः बहवः जनाः ज्ञानद्वारा अर्थात् मम जन्मकर्मयुतस्य दिव्यतत्त्वस्य अभिज्ञानेन पूताः भूत्वा, रागभयक्रोधादिभिःरहिताः सन्तः ते मामेव प्राप्तवन्तः आसन्, प्राप्नुवन्ति च।

(अनुवर्तिष्यते - नारदोपाध्यायः)